

Asia: VN/32318/2023

Kansallinen mineraalistrategia

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry (jäljempänä "MaRa") kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta ja toteaa siitä seuraavaa:

1. Kaivostoiminnan ja matkailun yhteensovittaminen

Kaivostoiminta ja matkailu vahvistavat monien alueiden elinkeinoelämää ja työllisyyttä sekä kulkuyhteyksiä. Kaivostoiminnan ja matkailun yhteensovittaminen samalla alueella muodostuu kuitenkin ongelmalliseksi silloin, kun malmi- ja mineraalivarat sijaitsevat matkailun kannalta tärkeällä alueella tai sen välittömässä läheisyydessä.

Kaivostoiminnasta aiheutuu muun muassa melua, pölyä, tärinää sekä jätevesien johtamisesta vesistöön ja lisääntyneestä raskaasta liikenteestä muodostuvia haittatekijöitä. Nämä jäävät usein huomioon ottamatta ympäristön rakenteelliseen muutokseen vaikuttavina tekijöinä. Ne ilmenevät myös maisemaan, valaistukseen ja erämaisyyden katoamiseen liittyvinä tekijöinä, mitkä heikentävät kaivosten lähellä asuvien ja alueen muiden elinkeinojen ja erityisesti luontomatkailun alueellisia ja paikallisia toimintaedellytyksiä. Kaivostoiminta ei sovi niille alueille, missä matkailuun perustuvat elinkeinot pohjautuvat puhtaaseen luontoon ja hiljaiseen äänimaisemaan.

Kaivostoiminnan ensisijaisuudelle tietyllä alueella ei ole perusteita verrattaessa sitä esimerkiksi matkailuun, joka sekin on paikkasidonnainen elinkeino. Kaivostoiminnan ensisijaisuus ei ole perusteltua taloudellisestakaan näkökulmasta tarkasteltuna. Kaivostoiminnan suunnittelu lähelle matkailukeskuksia vaikuttaa helposti jo yksinään matkailutoimialan kaupallisten investointien tekemättä jättämiseen.

Kaivoksen toiminta-aika on yleensä lyhyt, mutta matkailu tuottaa kestävästi tuloa ja työllisyyttä pitkälle tulevaisuuteen. Kaivoksen tuottamat hyödyt arvioidaan usein sen toiminta-aikana verrattuna muihin elinkeinoin. Sitä vertailtaessa esimerkiksi matkailuun on välttämätöntä ottaa huomioon matkailun alueella jo tekemät investoinnit ja lisäksi vähintään 50–100 vuoden toiminnan aikajänne eteenpäin sekä kyky luoda tuloa alueelle. Matkailutoimiala on myös merkittävä vientitoimiala. Matkailutoiminnan ympärivuotisuuden kasvaessa esimerkiksi Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Suomen alueilla, näiden lähialueella oleva kaivos voi pahimmillaan pilata matkailualan toimintaedellytykset ja kyvyn tehdä tulosta lopullisesti.

Matkailualalla toimivat yrittäjät ovat usein paikallisia asukkaita, ja matkailualalla toimivilla yrityksillä on kotipaikka Suomessa. Matkailu- ja verotulot jäävät alueelle tai paikkakunnalle hyödyttämään alue- ja paikallistaloutta sekä hyvinvointia. Matkailualalla toimivien yrittäjien maksamat yhteisöverot jäävät myös Suomeen verotettaviksi. Näidenkään seikkojen vuoksi kaivostoiminnan ensisijaisuudelle ei ole perusteita.

MaRa katsoo, että kansallisessa mineraalistrategiassa ei mineraalialan toimijoita eikä kaivosteollisuutta voida asettaa muita elinkeinoja tärkeämmäksi. Intressivertailu kaivoksen avaamisen ja muiden elinkeinojen välillä tulee tehdä puolueettomasti ja ottaen huomioon muiden elinkeinojen tuotto- ja työllisyyspotentiaali, joka voi olla selvästi parempi kuin ajallisesti rajoitetun kaivoksen.

2. Sääntelyllä ja yhteistyöllä tulee varmistaa mineraalialan toimijoiden vastuullinen toiminta

Lausuttavana olevan luonnoksen kohdassa 6.2 ("Vastuullisesti kaikilla kestävyiden alueilla") on lueteltu erilaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on edistää taloudellista, ympäristöllistä, sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä tukevia ratkaisuja vahvistamalla alan hyväksyttävyyttä. Yhtenä toimenpiteenä ehdotetaan varmistaa mineraalialan vastuullinen toiminta sääntelyllä ja yhteistyöllä.

MaRa toteaa, että monet Suomen mineraalivarannot sijaitsevat samoilla alueilla kuin matkailuelinkeinolle tärkeät maa- ja vesialueet. Paikallisen hyväksyttävyyden ja muiden elinkeinojen etujen huomioon ottaminen näillä alueilla on siten välttämätöntä.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä oli aiemmin laaja hanke kaivostoiminnan edistämiseksi. Siinä useat työryhmät käsittelivät kaivostoimintaa eri näkökulmista. Yksi työryhmistä käsitteli kaivostoiminnan ja eri elinkeinojen intressien yhteensovittamista. Työryhmä ei saavuttanut tuloksia näkemysten erilaisuuden vuoksi.

Kaivosteollisuus esitti tuolloin yhtenä keskeisenä periaatteenaan sosiaalista toimilupaa. Alan järjestö ja kaivosyritykset totesivat tuolloin, että kaivoksia ei avata sellaisille alueille, joiden paikallinen väestö ei hyväksy kaivostoimintaa alueellaan. Sittemmin on osoittautunut, että kaivosteollisuus ei noudata periaatetta, jota he tuolloin pitivät tärkeänä.

Sosiaalisen toimiluvan saaminen perustuu vuorovaikutukseen paikallisyhteisön kanssa. Samalla se tulee nähdä myös osana yritysten yhteiskuntavastuuta. Sosiaalisen toimiluvan saaminen on kaivosyritykselle myös kilpailuetu. Toisaalta, jos sosiaalista toimilupaa ei ole alueella saatu, ei vastuullisesti toimivan mineraali- ja kaivosalan yrityksen tulisi viedä hanketta alueella eteenpäin. MaRa pitää sen vuoksi tärkeänä kirjata tähän strategiaan se, että paikallisen hyväksyttävyyden edistämiseksi tulee aina selvittää mahdollisuudet yhteensovittaa kaivostoimintaa ja matkailua koko hankkeen vaikutusalueella.

MaRa esittää, että luonnoksen 6.2 kohdan ensimmäisen toimenpiteen ”Varmistetaan sääntelyllä ja yhteistyöllä mineraalialan vastuullinen toiminta” alle lisätään matkailu esimerkiksi eri elinkeinojen yhteensovittamisesta esimerkiksi näin:

”Selvitetään mahdollisuudet yhteensovittaa kaivostoimintaa ja matkailua sekä luonto- ja ympäristötavoitteiden toteutumista ja kehitetään kokonaisvaikutusten arviointia koko vaikutusalueella sekä edistetään paikallisyhteisöjen osallisuutta”.

3. Ympäristöllistä vastuuta tulee terävöittää

Euroopan unioni on keväällä 2024 antanut kriittisiä raaka-aineita koskevan asetuksen (EU) 2024/1252, jonka tarkoituksena on tukea kriittisinä pidettävien raaka-aineiden kestävä hankintaa. Asetuksessa määritellään EU:n kannalta strategisiksi katsotut raaka-aineet ja asetetaan EU-tasolla tavoitteet näiden raaka-aineiden tuotantoon ja kierrätykseen sekä toimitusketjujen monipuolistamiseen.

MaRa toteaa, että kriittisten raaka-aineiden asetuksen piiriin kuuluvien kaivoshankkeiden välittömät ympäristövaikutukset keskittyvät alueellisesti pääosin hankkeiden lähialueille ja ajallisesti toiminnan aikaisiin vaikutuksiin. Etusija tulee asetuksen mukaan antaa vain sellaiselle hankkeelle, joka on kriittisten raaka-aineiden asetuksen mukaisesti saanut strategisen hankkeen aseman komission päätöksellä.

Kaivoshankkeilta, joista voi aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, edellytetään myös ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) mukaista ympäristövaikutusten arviointia.

MaRa korostaa sitä, että kriittisiä raaka-aineita koskevien strategisten hankkeidenkin yhteydessä tehtävä ympäristövaikutusten arviointi tulee tehdä riittävän huolellisesti ja kattavasti. Strategisille hankkeille annettava etusija ei kuitenkaan saa muodostaa ohituskaistaa kansallisen lainsäädännön kaivoshankkeille asetettavasta lupamenettelystä poikkeamiselle. Strategisille hankkeille annettava etusija voi tarkoittaa vain etusijaa ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisten lupahakemusten keskinäisessä käsittelyssä.

MaRa esittää, että mineraalistrategiassa tuodaan terävämmin ympäristöllisen kestävyuden edistämisen yhteydessä mineraali- ja kaivosalan toimijoiden vastuu ympäristöstä osana luonto- ja ympäristötavoitteiden toteutumista. Samalla ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee lisätä kokonaisvaltaista arviointia etenkin niillä alueilla, jossa useampi mineraali- ja kaivoshanke esiintyy lähellä toisiaan ja missä niiden vaikutukset voivat kohdistua esimerkiksi samalle vesistön vaikutusalueelle.

4. Taloudellinen vastuu edellyttää taloudellista kantokykyä

Kaivoslain muuttamisen yhteydessä lain 47 §:ään lisättiin 3 momentti, jonka mukaan kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakijalla tulee olla käytettävissä haettuun lupaan perustuvaan toimintaan nähden tarpeellinen asiantuntemus ja muutoin riittävät taloudelliset edellytykset.

MaRa toteaa, että luonnoksessa ei ole tarkemmin kuvattu alan taloudellista vastuuta. On olennaista ja välttämätöntä, että alan toimijalla tulee olla riittävät taloudelliset resurssit ja kantokyky harjoittaa lupaan perustuvaa toimintaa. Tämä edellyttää etukäteistä ja huolellista riskienarviointia alan toimijan toiminnan edellytyksistä ja taloudellisesta asemasta.

MaRa esittää, että luonnoksen 6.2 kohdan ensimmäisen toimenpiteen alle lisätään mineraalialan taloudellista vastuuta kuvaavaksi esimerkiksi se, että mineraalialan toimijalla tulee olla riittävät taloudelliset resurssit ja kantokyky harjoittaa lupaan perustuvaa toimintaa.

5. Vuoropuhelufoorumin käyttöönotto on perusteltua

Luonnoksen 6.2 kohdan neljännen toimenpiteen mukaan rakennetaan mineraalialan vastuullisuutta ja vastuullisten teknologioiden ja menetelmien käyttöönottoa edistävä vuoropuhelufoorumi. Se tarjoaisi kaikille avoimen mahdollisuuden käydä vuoropuhelua avoimesti ja läpinäkyvästi.

MaRa kannattaa ja pitää vuoropuhelufoorumin käyttöönottoa perusteltuna edistämään osaltaan toiminnan paikallista hyväksyttävyyttä ja avointa ja aitoa vuorovaikutusta.

Hämäläinen Sami
Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry